

Akpınar Doğan, D. (2024). Eğitimci Yazar Nusret Köymen'in Hayatı ve Halk Eğitimine İlişkin Görüşleri [The Life of Educator and Writer Nusret Köymen and His Views on Public Education]. *International Journal of Educational Policies*, Vol.18 (2), pp. 75 - 90.

ISSN: 1307-3842

Eğitimci Yazar Nusret Köymen'in Hayatı ve Halk Eğitimine İlişkin Görüşleri

Dilek Akpınar Doğan*
Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara

Özet

Bu yazının amacı yaptığı çalışmalarla Türkiye'nin eğitim tarihinde önemli bir yere sahip olan Nusret Köymen'in eğitimci kişiliğini ve halk eğitimine katkılarını inceleyerek dönemin eğitimsel gelişmelerini anlamaktır. Yazıda, Nusret Köymen'in eserleri ve *Ülkü Dergisi*'nde yayınlanan yazıları incelenmiş, bu suretle dönemin halk eğitimi gelişmeleri mercek altına alınmıştır. Bu derginin seçilme sebebi, Köymen'in yazılarının yayınlandığı ana mecra olması ve dönemin düşünsel atmosferini yansıtabilmesidir. Köymen, halk eğitimi ve köy kalkınması konularında çalışmalar yapmıştır. Yetişkin halka yönelik uygulanacak eğitimin önemi üzerinde durarak, halk eğitiminin nasıl yapılacağı ile ilgili önerilerde bulunmuş, toplumsal kalkınma- halk eğitimi ilişkisini incelemiştir. Ayrıca Nusret Köymen'in *Eğitim Sosyolojisi* ders kitabı okullarda uzun yıllar okutulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Nusret Köymen, köy kalkınması, halk eğitimi, *Ülkü Dergisi*, köycülük.

*Sınıf Öğretmeni, Ankara Şehit Cihan Yıldız İlkokulu, Ankara.
E-posta: dilekakupinar07@hotmail.com

The Life of Educator and Writer Nusret Köymen and His Views on Public Education

Dilek Akpınar Doğan
Ministry of National Education, Ankara

Abstract

The main purpose of this article is to explore the educational developments of the period by examining the contributions of Nusret Köymen, a prominent figure in the educational history of Turkey, particularly in the field of public education. This research analyzed Nusret Köymen's works and articles published in *lk Magazine* to shed light on the public education advancements of the time. The scope of the study includes Köymen's life, his body of work, his contributions to public education, his perspectives on social issues, and his publications in *lk Magazine*. Köymen primarily focused on public education and village development. He emphasized the significance of adult education and proposed practical methods for implementing public education effectively. Additionally, he provided comprehensive insights into achieving social development. His contributions formed the foundation for *Educational Sociology* textbooks, which were used in schools for many years.

Keywords: *Nusret Köymen, village development, public education, lk Magazine, peasantism.*

Giriş

Bu yazının amacı yaptığı çalışmalarla Türkiye'nin eğitim tarihinde önemli bir yere sahip olan Nusret Köymen'in eğitimci kişiliğini tanımak, toplum kalkınması- halk eğitimi ilişkisine bakış açısını eserleri üzerinden değerlendirmek, bunu yaparken de dönemin eğitimsel gelişmelerini anlamaktır. Bu amaca ulaşabilmek için Köymen'in düşünce zenginliğini ortaya koyduğu pek çok alanda yazılmış yazılarından yararlanılmıştır. Bu yazıların çoğu dönemin Ankara Halkevi yayın organı olan ancak tüm ülkeye dağıtılan *Ülkü Dergisi*'nde yayınlanmıştır. Köymen, yazılarında ekonomi, eğitim, sosyoloji, köy kalkınması gibi pek çok konuya değinmiş, ele aldığı konularla ilgili dünyadaki uygulamalar üzerinden çözüm önerileri getirmiştir.

Eserleri ve çalışmaları ile ülkemizde halk eğitimi alanına katkılarda bulunmuş olan Nusret Köymen eğitim alanında önemli bir yere sahiptir. Köymen, köy kalkınması ve köycülük konularında yazdığı makale ve kitaplarla döneminin pek çok sorununu görünür kılmış bir eğitimcidir. Yurt içi ve yurt dışında incelemeler yapmış, eğitim bürokrasisinde çeşitli görevler üstlenmiştir. Nusret Köymen, *Ülkü Dergisi* için yazdığı yazılarda halk eğitiminin önemi üzerinde durarak halk eğitiminin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması konularında, üzerine düşen sorumluluğun bilinciyle hareket etmiştir. Cumhuriyet sonrası dönemde eskinin yerine yeninin inşasında eğitimin ne kadar kritik bir öneme sahip olduğunu en iyi kavrayanlardan biri de Nusret Köymen'dir. Türkiye'de toplum kalkınması- halk eğitimi ilişkisinin tarihi gelişimi bağlamında da incelenmesi gereken bir eğitimcidir.

Nusret Köymen'in Yaşam Öyküsü

Ahmet Nusret Köymen, eserlerinde kullandığı adıyla Nusret Kemal veya Nusret Köymen, 1903 yılında İstanbul'da orta halli bir ailenin tek çocuğu olarak dünyaya gelmiştir, babasını erken yaşta kaybetmiştir. İlköğrenimini Kadıköy Numune Mektebinde, orta öğrenimini Kadıköy Sultanîsi ile İstanbul Amerikan Robert Koleji'nde yapmıştır. 1926 yılında bu kolejin ticaret bölümünü bitirmiştir. 1931 yılında Dil Heyeti tasnif memurluğu ve kâtipliği, 1931-32 Eğitim Yılı'nda Kadıköy Erkek Lisesi'nde, daha sonra 1932-1936 yıllarında Ankara Erkek Lisesi'nde İngilizce öğretmenliği yapmıştır. Bu arada, köy kalkınması ve köycülük konularında makaleler ve kitaplar yazmıştır. 1936-1937 yıllarında Amerika Birleşik Devletlerine Wisconsin

Üniversitesi'ne devam ederek köy sosyolojisi alanında öğrenimini sürdürmüştür. Bu üniversiteden "Toplum Örgütlenmesinin Birimi Olarak Köy" başlıklı teziyle yüksek lisans derecesi almıştır (Köymen, 1960, 9-10). Oğuzkan (1987) Köymen'in yaşamıyla ilgili bazı dönüm noktalarını şu şekilde belirtmiştir:

1938-1942 yıllarında Ziraat Vekâlet'inde tercümanlık, Ziraat Alet ve Makineleri Okulu'nda İngilizce öğretmenliği ve Yayım Müdürlüğü görevleri yaptı. 1942-1944 yıllarında Ticaret Ofisi Genel Müdürlüğü'nde memur ve şef olarak çalıştı. 1945-1952 yılları arasında İstanbul Amerikan Koleji Erkek kısmında Endüstrinin Gelişmesi, Endüstri Organizasyonu, Endüstri Kuruluşları İşletme ve İdaresi, Teknik Türkçe ve Kompozisyon dersleri verdi. Bu arada İstanbul Teknik Okulu'nda da ek görevle çalıştı (Oğuzkan, 1987, 344-345).

Nusret Köymen'in meslek yaşamında 1951 yılı önemlidir. Bu tarihte, İstanbul Amerikan Koleji'ndeki görevi devam ederken, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Köymen'e halk eğitimi alanında incelemeler yaparak bir rapor sunması için görevlendirme yapıldı. Bu kapsamda Türkiye'ye davet edilen Amerikalı Prof. Watson Dickerman'a refakat etmesi istendi. Bir yıl sonra 1952 de halk eğitimi konusu ile ilgili araştırmalar yapmak üzere Amerika Birleşik Devletleri ile Meksika'ya gönderildi. Buralarda yapılan halk eğitimi çalışmalarını inceledi. 1953 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğine atandı. Nusret Köymen, 1959 yılına kadar bu görevini sürdürdü. Ardından idari bir kararla kurulan Halk Eğitimi Bürosunun çalışmalarını düzenleme görevini üstlendi. Ayrıca Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümü'nde Eğitim Sosyolojisi dersleri verdi. Bakanlıktaki görevi sonunda İstanbul'a yerleşen Nusret Köymen, 1964 yılında öldü (Oğuzkan, 1987, 345).

Eserleri

Nusret Köymen yazarlık hayatı boyunca çeşitli kitaplar ve broşürler yayınlamış, çeviriler yapmış ve *Ülkü Dergisi*'nin sürekli yazarları arasında yer almıştır. Köymen'i daha iyi anlayabilmek, döneminin sorunlarını ele alış biçimini analiz etmekle mümkündür. Köymen'in eserleri bu doğrultuda değerlendirilmiştir. Yayınlamış olduğu kitapların ve broşürlerin bazıları şunlardır:

Halkçılık ve Köycülük (1934a), Köycülük Rehberi (1934b), Köycülük Esasları (1934c), Cemiyet Teşkilatlanmasında Köy ve Şehir (1939a), Harpte Köycülük (1939b), Milli Korunmada İktisadi Tedbirler (1942), Toprak ve Köy (1945), bir çeviri eser olan Medeniyet (1946), Tarihimize Toplu Bir Bakış (1947), Bölge Plancılığı (1948), Köy Kalkınması, Yunanistan'dan Bir Misal (1952), Demokrasiyi Kurtaralım (1952), Endüstrileşme ve Teknoloji Merkezleri (1954), Halk Eğitimi Rehberi (1956),

Teknik Halk Eğitimi (1956), Kalkınan Türkiye (1957), Eğitim Sosyolojisi (1959), Büyük Aydınlığa Doğru (1960), Köycülük Bilimi (1964).

Ülkü Dergisi Nusret Köymen'in pek çok konuda düşüncelerini aktardığı bir mecra olmuştur. Bu dergide yayınlanan makalelerinde genel olarak köycülük, köy kalkınması ve halk eğitimi konularına değinmiştir. Nusret Köymen, köy kalkınması ve köycülükle ilgili makale ve kitaplarında, okul dışında geniş halk kitlelerine, özellikle yetişkin halka yönelik uygulanacak eğitimin önemi üzerinde durmuştur. Ayrıca eğitim konularıyla ilgili yazılar yazmış, halk eğitimi konusundaki görüşlerini belirtmiştir. Halk eğitimi konusunda yayınladığı dikkate değer bir yazı, İstanbul'da bir Halkevi dergisi olarak çıkarılan "Yeni Türk" dergisinin Ekim 1932 tarihli ilk sayısında yer almıştır. Bu yazısında Köymen, ülkede eğitimi hızla yaygınlaştırmak, inkılâp esaslarının benimsenmesini sağlamak ve kendi iradesine sahip, özgür vatandaşlar yetiştirmek için okul eğitiminin yetersizliğini belirtmekte, çeşitli ülkelerin halkın eğitimine verdiği önemi örneklerle anlatarak halk eğitiminin geniş biçimde örgütlenmesini istemekte; köylerde ve şehirlerde girişilebilecek somut halk eğitimi faaliyetleri önermektedir.

Bu yazıda Köymen'in halk eğitimi anlayışı ile Paulo Freire'nin pedagojik uygulamaları arasındaki paralellik açıkça görülmektedir. Her iki isim de eğitimi toplumsal dönüşümün ve özgürleşmenin anahtarı olarak görmüşlerdir ve yine her iki eğitimci de eğitimin yerel bağlamının önemini vurgulamıştır. Köymen, eğitimi Türkiye'nin sosyal- toplumsal yapısı içerisinde incelerken Freire, evrensel olarak ezilenlerin özgürleşmesine odaklanmıştır.

Ülkü Dergisi'nin Ağustos 1933 tarihli sayısında yer alan "Halk Terbiyesi" adlı yazısında okullarda sürdürülen çalışmaların eğitimden çok öğretime yönelik olduğunu, bünyeleri gereği okulların tutucu olmaya mahkûm olduklarını ileri sürerek asıl eğitim araçlarının ve yollarının okul dışında aranması ve oluşturulması gerektiğini ifade etmektedir. Bu yazıda, halk eğitiminin önde gelen ödevi, karşılaştıkları sorunları çözmeye yarayacak düşünce özgürlüğüne ve sağlamlığına sahip vatandaşlar yetiştirmektir; halk eğitiminin diğer ödevleri arasında, halkın kazanç ve yaşama düzeyini yükseltmek, Türk'e benliğini öğretmek, milli kültürün gelişmesine hizmet etmek sayılabilir (Oğuzkan, 1987, 346-347).

Köymen, *Halk Terbiyesi* (1933) başlıklı yazısında okulların tutucu yapısına vurgu yaparak halk eğitiminin okul dışı araçlarla geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Halk eğitiminin gündelik sorunlara çözüm getirebilen, ekonomik ve kültürel yönden bireyleri geliştiren bir yapıya sahip olması gerektiğini vurgular. Bu bakış açısı, yaşadığı dönemin en önemli eğitimcilerinden biri olan John Dewey'den izler taşımaktadır. Dewey'e göre geleneksel eğitimin öğrenciyi kazandırmaya çalıştığı bilgi işlevselliğini yitirmiştir. Bunun sebebi deneyimle bağlantısının koparılmasıdır. Bu durum bilginin işlevselliğini yitirmesine yol açmıştır.

Köymen *Halkçılık ve Köycülük* (1934a) adlı kitabında kurulu bir düzeni olan milletin çok güçlü olacağına inancını vurgulamış ve Türk milletinin tarihini bilen ve Gazi'nin devrimleri ile "*halk kuvvetinin*" yeniden teşkilatlandırılacağına olan inancını belirtmiştir. Ortak dil ve hislerin halk kuvvetinin özünü oluşturduğunu söylemiş ve halkevlerinin inkılapları bütün memlekete yaymada aracı olacağını ve bu konuda önemli bir görev üstlendiğini belirtmiştir. Yine bu kitabında yer alan *Halkçılık* adlı yazısında, halkın bir memleketin sınırları içinde, ortak bir kültürle birbirine bağlı olan büyük bir ekseriyet olduğunu ve Türkiye'de halk denildiğinde Türk Köylüsünün kastedildiğini belirtmiştir. Yazısında şehir ve köy halkının tanımlarını yapmıştır. Cumhuriyet rejiminin halkçılığa verdiği önemi anlatmış, Halkevleri ve Halk Partisi'nin halkçılık faaliyetlerini memlekete yaymakta olduklarını ve bu vazife için uğraştıklarını belirtmiştir. Köymen, *Halk Terbiyesi* (1933) adlı yazısında köy yaşamı ile ilgili bilgiler sunmuş, köyleri şehirlerle kıyaslamış ve köylerimizin çoğunun medeniyetten uzak olduğunu ve halk terbiyesi teşkilatının şehir-köy diye ikiye ayrılabilceğini ve memleketimizde köylere daha bir önem verilmesi gerektiğini belirterek köylerin iktisadi açıdan kalkınmaları hususunda önerilerde bulunmuştur. Yine bu eserinde yer alan yazılarında köylerde kooperatif teşkilatının önemini vurgulayarak köylünün kazancının artırılması ve refah düzeyinin yükseltilmesinin gerekliliğini, yine aynı zamanda yeni rejimi benimsemiş hür vatandaşların yetiştirilmesi için yapılacakları anlatmıştır.

Köymen'in bu kitabında sıklıkla değindiği "*halk kuvvetleri*" köylülerin eğitim ve kültürel gelişimiyle toplumun kalkınmasını sağlayan bir güçtür. Bu güç, köylülerin eğitiminden ve kültürel gelişiminden doğan toplumsal kalkınma potansiyelini ifade etmektedir. Yazının bütününde Atatürk devrimlerine olan inancını belirten Köymen, bu devrimlerin okul dışı alternatif öğrenme ortamları oluşturarak kurumsallaşabileceğini savunur.

Köymen *Köycülük Esasları* (1934c) adlı kitabında zıtlıklar üzerinde durmuştur. Maddecilik-Ruhçuluk (Materyalizm- Spiritüalizm), Zaruretçilik-İradecilik (Determinizm-Voluntarizm), Fertçilik-Cemiyetçilik (Bireycilik- Toplumculuk) tezatlarını kısaca anlatılmıştır. 1934 yılında yayınladığı kitabında Köymen, şehir-köy tezatlığı üzerinde de durmuştur. Zıtlıklara örnekler vererek şehir-köy ilişkisi içerisindeki tezatlıkları anlatmıştır. Bu tezatlıkları tasfiye edebilecek bir köycülük görüşü üzerinde durulmuştur.

Köymen *Köycülük Programına Giriş* (1935)adlı kitabıyla köycülük konusu üzerinde yazmaya devam etmiştir. Kitapta verilmek istenen asıl ileti, insanlarda bir köycülük görüşünün oluşması ve köylerde iktisadi ve içtimaî (ekonomik ve toplumsal) düzenin başarılı bir şekilde kurulup, yürütülmesidir. Bu yazısında Köymen, zıtlıklara rağmen ortak bir yol olduğunu söylemiş; şuurlu, iradeli, fikir yürütebilen, olayları her açıdan değerlendirebilen vatandaşların yetişmesi için en elverişli yerin köy olduğunu belirtmiştir.

Köymen'in savunduğu köycülük fikri bugün geçerliliğini yitirmiş gibi görünse de aslında halen önemini sürdürmektedir. Köy okullarının kapatılması, planlı tarım faaliyetlerinin yapılmaması, kooperatifçiliğin yeterince güçlendirilmemesi sonucu tarım üreticisinin tüccarların insafına bırakılması, beraberinde çok büyük kitlelerin köyden kente göçünü getirmiştir. Bir de dış göç eklenince milyonlarca insan, şehir merkezlerinde sıkışmak zorunda kalmıştır. Oysaki Almanya gibi örnekler incelendiğinde tüm ülkeye dengeli şekilde dağılmış bir nüfus yapısı görülecektir. Buradan yola çıkarak Köymen'in toplumsal kalkınma yaklaşımının günümüze uyarlanabileceği açıkça görülmektedir.

Cemiyet Teşkilatlanmasında Köy ve Şehir Yahut Devletçiliğin Esasları (1939a) isimli kitabını Siyasal Bilgiler Okulu ve Ankara Hukuk Fakültesi talebelerine ithaf ederek bu kitabın "yazılı konuşma" olduğunu belirtmiştir. Kitabına ilk olarak medeniyetlerin doğuş ve batış tarihlerine kısaca değinerek başlamış Şark ve Garp medeniyetleri ve bu medeniyetlerin ortasında olan Türkiye'den bahsederek devam etmiştir. Anadolu'da kurulan bu medeniyetin tarihsel sürecine değinerek Cumhuriyet rejimiyle birlikte "Türk İnkılabı"nın memleketin imdadına yetiştiğini ve köy-şehir ilişkilerine devletin eğildiğini belirtmiştir. Şehirlerin köylerden üç şey istediğini, bunların; yiyecek, ham madde ve şehir mamullerini satın almak olduğunu söyleyerek sanayinin şehirlerde oluşması neticesinde köy nüfusunun şehirlere aktığı tespitini

yapmıştır. Japonya’da da sanayinin büyük kısmının köylerde olduğu örneğini vererek bizde de köylerdeki sanayileşmenin önemi üzerinde durulması gerektiğini ve köylerde bu kalkınmayı sağlayacak idare adamlarının yetiştirilebilmesi için mülkiye okulları ve hukuk fakültelerinde "cemiyet teşkilatlanması" dersinin okutulmasının faydalı olacağını ifade etmiştir.

Türk Köyünü Yükseltme Çareleri (1939c) Köymen’in yazdığı bir diğer kitaptır. Köymen'in bu kitabı yazmaktaki amacı Türk köyünü yükseltmek için bugünkü şartlar dâhilinde yapılması mümkün olan şeyleri ortaya koymak ve köy meselesine çareler üretmektir. Köymen, Türk köyünü yükseltmek derken köy kalkınmasını kastetmiştir. Türk köyünün 19.yüzyıl ortalarından itibaren gerilemeye başladığını, sanayi devriminin köylere ulaştırılamaması nedeniyle bu geriliğin yaşandığını tespit etmiştir. Türkiye'deki köylerin bununla birlikte başka sorunlarının da olduğunu, köylerin dağınık olması, toprağın parçalanmış olması modern tarım aletlerinin eksikliği, ulaşım sorunları, köylünün cahilliği, ziraattan beklenen neticenin alınamaması vb. sorunları da ekleyip daha sonra bunları aşmanın yolları üzerinde durmuştur. Köymen’in (1939) köyü yükseltme olarak belirttiği durum aslında yerelden başlayarak ülke kalkınmasını ifade etmektedir çünkü Cumhuriyet kurulduğunda halkın yaklaşık %80’i köylerde yaşamaktadır. Osmanlı Devleti’nden devralınan ekonomi, iflas etmiş bir ekonomidir. Balta Limanı Anlaşması aslında bu iflasın açık ilanı olmuştur. Atatürk “Siyasi, askeri zaferler ne kadar büyük olurlarsa olsun, ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa kazanılacak başarılar yaşayamaz ve sürekli olamaz” saptamasında bulunmuştur. Atatürk bu ekonomik zaferlerin düşünen, sorgulayan, üreten insan yetiştirmekten geçtiğinin farkındadır. Köylerdeki ağalık sisteminin ortadan kalkması için yapılması gerekenleri, bu kapsamda toprak reformunu da değerlendirmiştir. Köymen’in düşünce ekseninin merkezinde Atatürk’ün görüşleri ve onun devrimleri yer almıştır. Atatürk’ün hayalini kurduğu kalkınmanın ancak geri bırakılmışlık bataklığından çıkabilecek bilince sahip olan köylülerle mümkün olabileceğini sıklıkla vurgulamıştır. Köymen’e (1939) göre bu bilincin inşasının odağında halk eğitimi vardır.

Köymen *Harpte Köycülük* (1939b) kitabında 2. Dünya Savaşı'nın ilk günlerindeki gidişinden bu harbin dünyayı ve ülkemizi nasıl etkileyeceği üzerinde yorumlarda bulunmuştur. Köymen bu çarpışmada köylerini yitirerek nüfusunu, iktisat ve sanayi faaliyetlerinin çokluğunu şehirlerde toplamış olan memleketlerin daha fazla zarar göreceğini söylemektedir. Harp köycülüğü mevzusunda, hükümet şubelerinin

yapacağı çok iş olduğunu ve vatandaşlar arasındaki iş birliğinin sağlanması gerektiğini yazısında aktarmıştır. Köymen'in bu saptamaları, zamandan bağımsız olarak düşünüldüğünde halen geçerlidir. Kalkınma bütünsel ele alınmalı ve ülkenin her köşesinde izler bırakmalıdır. Yerel farklar, kalkınma bütününe birer parçasını teşkil etmeli ancak ulusal kalkınmanın kültürel- ekonomik çıktılarından faydalanmalıdır. Örneğin Marmara Bölgesi Türkiye'nin üretiminin bel kemiğini oluşturmaktadır. Beklenen deprem gerçekleşirse gerek can kaybı olarak gerekse de ekonomik yönden çok zor günler yaşanacağını söylemek için gerekli tecrübe birikimi oluşmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan planlı ekonomi, köy ve şehirlerin kendi iç dinamikleri etkin kullanılarak kalkınmanın tüm toplumsal bölgelere yayılmasını böylece köy ve şehir kalkınmasını birbiriyle uyumlu hale getirmeyi hedeflemiştir. Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin dengeli gelişimi ancak kaynakların verimli kullanımı ile mümkündür. Köy kalkınması, tarımsal üretim ve kırsal altyapının geliştirilmesi için yatırımları teşvik ederken, şehir kalkınması sanayi, teknoloji ve kentsel altyapının modernleşmesine odaklanır; bu iki süreç, planlı ekonomi politikalarıyla bütüncül bir şekilde koordine edilerek Köymen'in vurguladığı heterojen yerleşim ve gelişim yapısından homojen olana geçiş sağlanır.

Nusret Köymen *Milli Korunmada İktisadi Tedbirler* (1942) kitabını Türk İktisat Cemiyeti'nde verdiği konferans sonrası yayınlamıştır. Kitabında, dünyanın geçirmekte olduğu buhranı anlatarak savaşın dışında kalmamıza rağmen memleketimizin özellikle de köylülerin bu durumdan olumsuz etkilendiğini yazmıştır. Hükümetin milli korunmada, iktisadi konularda gerekli tedbirleri aldığı görüşündedir. Eserinde pahalılığın sebepleri üzerinde durmuştur. Ona göre pahalılık, çok paranın az eşya ile değiştirilmesi demektir. Pahalılıkla mücadele için alınması gereken tedbirler üzerinde durmuş ve bu tedbirler arasında dört esasa vurgu yapmıştır: Paranın iştirak kudretini (satın alma gücü) yükseltmek, talebi azaltmak, arzı çoğaltmak, İhtikâr (vurgunculuk) ve vurgunla mücadele etmek. Köymen, yazısında devletin alabileceği tedbirleri sıralamıştır. Köy-şehir ilişkisinde arz mekanizmasının işleyişini iyi şekilde teşkilatlandırmak gerektiğini söylemiştir. Köymen bu kitabı 1942 yılında, 2. Dünya Savaşı'nın ekonomik yokluk ve yüksek enflasyon ortamında yazmıştır. 1940 yılında çıkarılan *Milli Korunma Kanunu* ile devlete üretimi, fiyatları ve ürün dağıtım sürecini belirleme yetkisi verilmiştir. Ürün arzının düşüklüğü, fırsatçılık vb. nedenlerle karaborsa artmış; temel tüketim ürünlerine ulaşım zorlaşmıştır. Bu ekonomik durumun

nedenleri yeterince analiz edilmeden krizden çıkış reçetesi olarak 1942 yılında Saraçoğlu Hükümeti tarafından *Varlık Vergisi Hakkında Kanun* çıkarılmıştır. Bu kanunun 2. maddesinde kimlerden vergi alınacağı belirtilmiştir. Buna göre vergi mükellefi olarak saptanan kişiler, tüccarlar, büyük çiftçiler ve 2500 lira iratlı veya 5000 lira kıymetli emlak sahipleriydi. Oluşturulan komisyonlarca vergi mükellefleri belirlenmiştir. Kanunun 13. maddesine göre ise komisyon kararlarının yargıya götürülemeyeceği belirtilmiştir. Bu kanun ile tüm Türkiye’de 114 368 kişiye 465 384 820 lira tahakkuk edilmiştir. İstanbul örneği incelendiğinde verginin %87’lik bölümünün gayrimüslimlere tahakkuk edildiği ve bunun sonucunda bir servet transferinin yaşandığı görülmektedir.

1945 yılında basılan *Toprak ve Köy* eserinde Çin, Fransa, İngiltere gibi ülkelerde toprağın dağılımı ile ilgili bilgiler sunmuştur. Fransa’nın toprak sahibi köylüler memleketi olduğunu Fransız İhtilali’nin halkçı etkilerinin zamanla diğer ülkelere de yansıdığını belirtmiştir. Danimarka’da köylünün toprak sahibi olma sürecini anlatmıştır. Yazısında toprak sahibi olmanın önemi üzerinde durmuş topraksız kalan köylülerin şehirleri dolduracağını, 18. ve 19.yüzyıllarda Avrupa’da baş gösteren köylü ayaklanmalarının toprak reformunun gerçekleşmesindeki önemini anlatmıştır. Almanya’da 1933’te çıkan “Kan ve Toprak” kanunundan bahsederek bunun günü kurtarmak amacıyla çıkarılan siyasi bir kanun olduğunu söylemiştir. Köymen, toprak sahipliği ile ilgili olarak şu tespitte bulunmuştur:

Toprak sahipliği reformlarını doğuran sebepler, reformları yaparken karşılaşılan güçlükler, bu güçlükleri önlemek için başvuru tedbirler, alınan neticeler ve yapılan hatalar, bu suretle, toplu olarak gözden geçirildiği zaman binlerce senelik denemelere rağmen insanlığın toprak sahipliği meselesini esaslî surette halletmeğe muvaffak olamadığı görülüyor (Köymen, 1945, 16).

Köymen’in üzerinde durduğu gibi Türkiye’de toprak reformunun tam anlamıyla yapılamamış olması, feodal ilişkilerin Avrupa’ya kıyasla daha uzun süre devam etmesine ve bazı bölgelerde hâlâ etkisini hissettirmesine neden olmuştur. Avrupa’da, özellikle Sanayi Devrimi ve merkezi devletlerin güçlenmesiyle, feodal yapı hızla çözülmüş ve modern ekonomik ilişkiler gelişmiştir. Ancak Türkiye, bu süreci daha farklı koşullar altında yaşamıştır. Tarihi olarak da bakıldığında Osmanlı Devleti’ndeki tımar sistemi gibi toprak düzenlemelerinin Avrupa’daki klasik feodalizmden farklı olduğu görülmektedir. Cumhuriyet dönemiyle birlikte modernleşme ve eşitlik

temelinde toprak reformu girişimleri olmuşsa da bu reformlar genellikle sınırlı kalmış ve büyük toprak sahiplerinin etkisiyle tam anlamıyla uygulanamamıştır. Toprak mülkiyetindeki adaletsizlik bazı bölgelerde ekonomik bağımlılık ilişkilerini pekiştirmiştir. Büyük toprak sahipleri, tarım işçilerinin ve küçük çiftçilerin sosyal ve ekonomik yaşamı üzerinde uzun yıllar etkili olmuştur. Bu durum, sanayileşme ve kentleşme süreciyle kısmen azalmış olsa da, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu gibi bazı bölgelerde feodal yapıların izleri hâlâ görülebilmektedir.

Avrupa'daki hızlı çözülmeye kıyasla bu durumun Türkiye'de daha uzun sürmesi, hem sosyal sınıflar arasındaki dengesizliği hem de kırsal alanlarda ekonomik kalkınmanın yavaş ilerlemesini beraberinde getirmiştir. Bu mesele, modernleşme ve demokratikleşme süreçlerini de zaman zaman zorlaştırmıştır.

Türk köylerinin Batı medeniyeti karşısındaki yetersizliğinden bahseden Köymen, Birleşmiş Milletlerin iktisadi açıdan geri olan memleketlere "teknik yardım" ettiğini, komşumuz Yunanistan'a da köy kalkınması için böyle bir yardımda bulunulduğunu belirtmiştir. Hükümetin, 1951 yılında kendisini Yunanistan'a gönderdiğini, gözlemlerini raporlaştırdığını belirterek rapor hakkında bilgiler vermiştir. Yunanistan'da yapılan köy kalkınması çalışmalarının bizim için örnek teşkil ettiğini ifade eden Köymen Yunanistan'daki uygulamanın Türkiye'de nasıl işleyeceği konusunda önerilerde bulunmuştur.

Halk Eğitimi Rehberi (1956) adlı broşürde Nusret Köymen, dünyada halk eğitimi hareketinin gelişmesine yol açan başlıca sosyal, ekonomik ve kültürel faktörleri sıralamaktadır. Türkiye'de halk eğitimi faaliyetlerini genişletme ihtiyacına işaret ederek; çeşitli ülkelerden seçilmiş halk eğitimi çalışmalarından örnekler vermiştir. Bazı halk eğitimi kavramları ve fonksiyonları üzerinde durarak ülkemizde halk eğitiminin geliştirilmesine ve örgütlenmesine yönelik önerilerde bulunmaktadır (Oğuzkan, 1987, 348).

Köymen (1956), aynı çalışmada dünyadaki halk eğitimi hareketlerini doğuran nedenleri sıraladıktan sonra batı memleketlerinde, halk eğitiminin bir devlet faaliyeti olarak ele alındığını belirtmiştir. Türklerde halk eğitiminin çok eski bir tarihe sahip olduğunu söyleyerek, 1950'li yıllarda halk eğitimi çalışmalarını yapan resmi ve özel kuruluşları sıralamıştır. Eserinde halk eğitimi örnekleri ve halk eğitimi öncüleri bağlamında Türk İnkılabının önderi ve rehberi olan Atatürk'ün halk eğitimciliğine vurgu yapan Köymen, halk eğitimi çeşitlerini ümmiliğin tasfiyesi, temel eğitim,

toplum eğitimi, yetişkin eğitimi, eğitime devam, propaganda, halk eğitimi şeklinde sıralamıştır. Köymen (1956), yetişkin eğitimi ile ilgili olarak aynı eserinde ayrıca şu görüşleri dile getirmiştir: İleri memleketlerde halk eğitimi daha ziyade bir yetişkinler eğitimi olarak ele alınmaktadır. Bu memleketlerin klasik okul eğitiminde olduğu gibi yetişkin eğitiminde de toplumdan ziyade ferde hitap edilir. Fert, okulda öğrendiklerini yetişkin eğitimi ile geliştirdiği gibi okulda öğrenmediği birçok şeyleri de bu eğitimle alır. Yetişkin eğitimi esas itibarıyla topluma hitap etmezse de, tabiatıyla, ilgi topluluklarına hitap etmek suretiyle verimliliği artırır. Okullarda yapılması sebebiyle de okulun toplumcu olmasını temin etmektedir. Köymen'e (1956) göre yetişkin eğitiminin amaçları şunlardır:

- a-** Meslek bilgisini arttırmak
- b-** Kültürü geliştirmek
- c-** Faydalı eğlence
- d-** Vatandaşlık ve toplu yaşama ruhunu geliştirmek

Yukarıda da belirtildiği gibi Nusret Köymen bu broşürde yetişkinlik hayatında kendi kendine öğrenme alışkanlığını edinememiş kimselerin öğrenme çabalarına yardım etmenin uzmanlık gerektirdiğini ve klasik eğitimde daha çok öğretimin üzerinde durulduğunu buna karşılık yetişkin eğitiminde temel ilkenin öğrenmeye yardım etmek olduğunu vurgulamıştır. Halk eğitiminde öğretmenin yerine öğrenme işine yardım eden "rehber" in olduğunu söyleyerek, Türkiye'de halk eğitimini temel hedeflerinin de cehaletin ortadan kaldırılması, okumuşluğun ilerletilmesi, milli birliğin güçlendirilmesi, toplum kalkınması, hizmet ülküsünün geliştirilmesi, din ve ahlak eğitimi olarak sıralamıştır.

Halk Eğitimi Rehberi'nde halk eğitiminin Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulması düşünülen Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü ile resmi bir merkez örgütüne kavuşacağı ifade edilmektedir. Bu örgütün bazı halk eğitimi hizmetleri için bir yürütme organı olmanın ötesinde örnek çalışmalar ve araştırmalar yapabilecek, bu alanda başkalarına yol gösterecek ve iletişimi sağlayacak bir yapıda olması istenmektedir. (Oğuzkan, 1987, 348-349)

Nusret Köymen *Teknik Halk Eğitimi* (1957) adlı eserine, teknikte niçin geri kaldığımızı açıklayarak başlamıştır. Türklerin tarihine kısa bir bakış atarak ne oldu da Türkiye'nin ileri tekniği kaybettiğini iç ve dış sebepler diye iki kısımda anlatmaya

çalışmıştır. Ayrıca endüstrileşme sürecimizi ve bu esnada karşılaşılan problemleri de belirtmiştir. İktisadi faaliyetler arasındaki bağın çok mühim olduğunu, sıkıntıların ise; teşebbüs, sermaye, ilk madde, işçilik ve devlet unsurlarından kaynaklandığını belirtmiştir. Köymen, yazısında demokratik ilerleme içinde şunları belirtmiştir:

Demokratik ilerleme, şefi olmayan büyük bir orkestraya benzer, tıpkı tabiatta olduğu gibi şef kendi içimizdedir. Herkes kendi enstrümanını, notasını ve yerini bilgisinin yardımı ile seçer. Herkesin kompozisyonunun bütünü hakkında fikri vardır, kulağı kırıktır. Arada falso yapanlar olsa bile umumi ahenk bozulmaz. (Köymen, 1957, 13)

Köymen, demokratik ilerlemede dışa bağımlı olarak başlayan sürecin zamanla kendine güvenen ve karar verebilme yeterliliğine kavuşmuş bireyler yetiştirebildiğini yukarıdaki sözlerle vurgulamıştır.

Nusret Köymen'in eğitimle ilgili dikkate değer bir çalışması da, ilk baskısı 1953 yılında yapılmış olan ve 1975 yılına kadar 17 baskı yapılan *Eğitim Sosyolojisi* adlı eseridir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Öğretmen Okulları Kitapları arasında yayınlanan bu kitap, bu adla programa konan derslerde okutulmak üzere hazırlanmıştır. Köymen, önsözde kitabın eğitim sosyolojisi konusunda Türkiye'de yazılan ilk kitap olduğunu belirtmiştir. Kitabın başlangıç kısımlarında yer alan eğitim sosyolojisinde izlenecek yol, sosyal inceleme, toplumun işleyişi ve değişmesi, eğitim ve sosyoloji arasındaki ilişkiler konularından sonra, bilimin ve eğitimin sosyal hedefleri ve görevleri, sosyal varlıkların eğitim görevleri, ekonominin toplum ve eğitim görevleri ile öğretmenin sosyal ilerlemedeki rolü konuları ele alınarak işlenmiştir. Ayrıca bu eserde halk kültürü ve eğitimine geniş yer verilmiş, anlatımda sadeliğe ve canlılığa önem verilerek teori ve araştırma sonuçlarından çok, temel kavramların belli bir sistematik içinde kazandırılmasına çalışılmıştır

Köymen'in *Eğitim Sosyolojisi* (1953) kitabında yöntem, sosyal inceleme ve araştırma, toplum işleyişi ve toplumsal değişme, eğitim ve sosyoloji arasındaki ilişki, bilimin ve eğitim sosyal hedefleri ve görevleri ile öğretmenin sosyal ilerlemedeki rolü, halk kültürü ve halk eğitimi gibi konulara yer verilmiştir. Bu kitap sade ve anlaşılır bir dille kaleme alınmıştır. Kitapta kavramsal tanımların yerleşmesi öne çıkmaktadır.

Nusret Köymen'in Eğitim ve Halk Eğitimi ile İlgili Görüşleri

Köymen, Atatürk'ün hedeflediği eğitim anlayışının çıktısı olan düşünen, sorgulayan, bilimsel bakış açısına sahip bireylerin yetiştirilmesinin yalnızca örgün eğitim ile mümkün olamayacağını bununla beraber yaşam boyu devam eden bir eğitim anlayışının gerekliliğini yazılarında defalarca belirtmiştir. Halk eğitimine, köy kalkınması eksenli bir bakış açısı getirmiştir.

Atatürk dönemi köklü değişikliklerin yapıldığı bir dönem olmuştur. Saltanatın, hilafetin kaldırılması, Latin Alfabesine geçiş, kadınlara verilen sosyal ve siyasal haklar, Laiklik ilkesinin anayasaya girmesi, Mecellenin kaldırılarak Medeni Kanun'un kabulü vb. değişimler devrim niteliğindedir. Atatürk, değişimlerin hızla gerçekleşmesini istiyordu ancak bu değişimin kurumsallaşması ve içselleştirilmesinin kolay olmayacağını da biliyordu. Bu sorunun çözümünde eğitimin kilit önemde olduğunun bilinciyle eğitimi de hızla modernize etmeye çalışmıştır. Bu amaçla John Dewey gibi eğitim uzmanlarının görüşlerini almış; Mustafa Necati, Reşit Galip, Saffet Arıkan, Hasan Ali Yücel gibi yenilikçi bürokratlarla çalışmıştır.

1927 nüfus sayımına göre okuryazarlık erkeklerde %7,5, kadınlarda ise %0,8'di. Köklü bir değişiklik yapılmazsa bu oranların istenilen seviyeye getirilemeyeceği düşünüldü. Bu amaçla 1 Kasım 1928'de 1353 sayılı "*Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun*" kabul edilerek okuma yazma seferberliği kapsamında "*Millet Mektepleri*" açılmıştır.

Köymen, dönüştürücü eğitime gereksinimin bu kadar yüksek olduğu; geniş halk kitlelerinin cahilliği ile mücadele edilen bir dönemde öğretmenlik, bürokratlık ve yazarlık yapmıştır. Köymen eserlerinde eğitim ile toplum arasındaki ilişkiyi ele alarak geleneksel eğitim anlayışını eleştirmiş; toplumsal değişim ile eğitimin etkileşimini öne çıkaran bir tarz benimsemiştir. Eğitimin yalnızca bireysel gelişim için değil toplumsal dönüşüm için de vazgeçilmez bir araç olduğunu belirtmiştir.

Köymen halk eğitimi ile demokratikleşme, toplumsal bütünleşme ve ekonomik kalkınma arasında doğrudan bağlantı olduğunu savunur. Eğitimin sadece örgün eğitim programlarıyla sınırlı kalmaması gerektiğini vurgulayarak toplumun her kesiminin yaygın eğitim hizmetleriyle buluşturulması gerektiğini belirtir. Bu bağlamda, halk eğitiminin, toplumun sosyal tabakalaşmasını azaltma, toplumsal hizmetlerin daha etkin olmasını sağlama ve kültürel gelişmeyi destekleme gibi işlevleri üzerinde durur.

Sonuç

Köymen pek çok alanda eserler vermiş bir Cumhuriyet aydınıdır. Yaşadığı dönemin sorunları üzerine kafa yormuş ve çözüm önerilerinde bulunmuştur. Osmanlı Devletinden kalan kurumsal yapılarla Türkiye Cumhuriyeti'nin filizlenmesi görüşüne mesafeli yaklaşmış, özellikle eğitim alanında başarılar elde etmenin modern okullar ve yaygın eğitim kurumlarıyla mümkün olabileceğini vurgulamıştır. Örgün eğitim dışında kalmış toplumsal ekseriyetin eğitimi üzerinde durmuş; kalkınmanın ancak bu yolla gerçekleştirilebileceğini savunmuştur.

Köymen, kitap ve makalelerinde köycülük ve köy kalkınması konularını ele almış, köy yaşamı ile ilgili bilgiler vermiştir. Köy meselesinin ülkenin en önemli meselelerinden biri olduğunu söyleyerek, yurtdışında bu konu ile ilgili olarak yaptığı araştırmalardan da faydalanarak, ülkemizde köy kalkınması ile ilgili yapılması gerekenleri o ülkelerdeki uygulamaları rapor halinde sunmuştur. Köy meselesine resmi bir ilginin gösterilmesini sağlamıştır.

Köylerdeki ağır yaşam koşulları ile ilgili yazılar yazarak, bu koşulların iyileştirilmesi için çalışmalar yaparak, köycülük programının taslağının oluşturulmasında etkin bir rol oynamıştır. Halkçılık ilkesinden hareketle, köylü halkın eğitilmesi için yapılacaklar konusunda görüşlerini sunmuş, Köycü Gençler Heyeti'nin kurulması ve bu heyetin köylerde çalışmalar yapabilmeleri için onlara maddi ve manevi desteklerde bulunmuştur.

Köy Enstitüleri, Cumhuriyet döneminin en önemli eğitim kurumlarından biridir. Köyü geliştirmek, köy halkını eğitmek ve Cumhuriyet devrimlerini Anadolu'da yaymak amacıyla önemli çalışmalar yapmışlardır. Köy öğretmen ve öğretmenlerine okuldaki görevleri yanında halkı eğitme ve köy kalkınmasına katkıda bulunma görevi de verilmiştir. Köy Enstitüleri'nin halk eğitimi ve toplum kalkınması alanlarında köylerde gerçekleştirmiş olduğu başarılı çalışmalara rağmen Nusret Köymen'in halk eğitimi ve köy kalkınması konulu yazılarında, Anadolu aydınlanmasının temel kurumlarından biri olan Köy Enstitüleri ile ilgili bir görüş belirtmemesi ise oldukça düşündürücüdür. Ancak Nusret Köymen fikirleriyle, eserleriyle cumhuriyet dönemi eğitimcilerinden biri olarak, eğitim sistemimize büyük katkılarda bulunmuştur. Köymen'in o dönemi anlamamıza ve yorumlamamıza katkı sağladığı ve sağlayabileceği iddia edilebilir.

Kaynaklar

- Kemal, N. (1934a). *Halkçılık ve Köycülük*. Ankara: Tarık Edip Kütüphanesi.
- Kemal, N. (1934b). *Köycülük Rehberi*. Ankara: Çankaya Matbaası.
- Kemal, N. (1934c). *Köycülük Esasları*. Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.
- Köymen, N. (1933). Halk Terbiyesi. *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 2, 19-20.
- Köymen, N. (1935). *Köycülük Programına Giriş*. Ankara: Ulus Matbaası.
- Köymen, N. (1939a). *Cemiyet Teşkilatlanmasında Köy ve Şehir Yahut Devletçiliğin Esasları*. Ankara: Çankaya Matbaası.
- Köymen, N. (1939b). *Harpte Köycülük*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Köymen, N. (1939c). *Türk Köyünü Yükseltme Çareleri*. Ankara: Çankaya Matbaası.
- Köymen, N. (1942). Milli Korunmada İktisadi Tedbirler. *Türk İktisat Cemiyeti Konferanslar Serisi: 15*. Ankara: Uzluk Basımevi
- Köymen, N. (1945). *Toprak ve Köy*. İstanbul Basımevi.
- Köymen, N. (1952). *Köy Kalkınması Yunanistan'dan Bir Misal*. İstanbul: Türkiye Basımevi.
- Köymen, N. (1954). *Eğitim Sosyolojisi*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Köymen, N. (1956). *Halk Eğitimi Rehberi*. Ankara: Maarif Basımevi.
- Köymen, N. (1957). *Teknik Halk Eğitimi*. Ankara: Maarif Basımevi.
- Köymen, N. (1960). *Büyük Aydınlığa Doğru*. İstanbul: Nebioğlu Yayınevi.
- Köymen, N. (1964). *Köycülük Bilimi*. İstanbul: Güven Basımevi.
- Oğuzkan, T. (1987). *"Nusret Köymen" Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri*. Ankara: Unesco Türkiye Milli Komisyonu Yayınları.
- Robinson J. H. (1945). *Medeniyet* (N. Köymen, Çev.). İstanbul: Maarif Basımevi.

Yazar Hakkında

Dilek Akpınar Doğan, 2002 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünden mezun olmuştur. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi tezsiz yüksek lisans programından 2011 yılında mezun olmuştur. Ankara Mamak İlçesi'nde bulunan Şehit Cihan Yıldız İlkokulu'nda Sınıf öğretmeni olarak çalışmaktadır. Eleştirel pedagoji, ilkokulda matematik eğitimi uygulamaları ilgi alanlarındandır.

International Journal of Educational Policies

ISSN: 1307-3842

<http://ijep.icpres.org>

<http://ojs.ijep.info>

